

ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА НА ДИГИТАЛНАТА ТРАНСФОРМАЦИЯ В ОБРАЗОВАНИЕТО – СРАВНИТЕЛЕН АНАЛИЗ НА СТУДЕНТСКОТО МНЕНИЕ

Гл. ас. д-р **Мирослава Бонева**,
доц. д-р **Антон Недялков**, проф. д.н. **Милена Кирова**
Русенски университет „Ангел Кънчев“

Резюме. Разработката има за цел да се изследват основни предизвикателства на дигиталната трансформация във висшето образование, изхождайки от практиката на Русенския университет „Ангел Кънчев“. Поставени са следните задачи: (1) да се представи опитът на факултет „Бизнес и мениджмънт“ (ФБМ) за обучение в дистанционна форма; (2) да се извърши сравнителен анализ на мнението на студентите от ФБМ. Аргументирано е, че общата оценка на студентите относно организацията на учебния процес във ФБМ клони към оптимална стойност на качеството с минимални разходи. Констатирано е, че част от анкетирания не познават основни академични термини въпреки добрата практика в Русенския университет за издаване на „Наръчник на първокурсника“ и помощта от академичния състав. Установено е, че ключовите предизвикателства на дигиталната трансформация във висшето образование и в частност във факултет „Бизнес и мениджмънт“ в Русенския университет се дължат по-скоро на човешки, а не на технически, технологични или други фактори.

Ключови думи: дигитална трансформация; висше образование; студентско мнение

1. Въведение

Факултет „Бизнес и мениджмънт“ (ФБМ) при Русенския университет „Ангел Кънчев“ (РУ) притежава дългогодишен опит в дигиталната трансформация на образованието, превеждайки дистанционна форма на обучение (ДФО) (Nedyalkov & Boneva 2015; Boneva, Nedyalkov & Petkov 2016). Целенасочената политика на висшето ръководство на РУ, отразена в цели от деканското и катедрените ръководства, ангажираността на преподавателите от ФБМ за последните четири мандата са предпоставка за провеждане на учебен процес в ДФО осма година.

Настоящата разработка има за цел да се установят ключови предизвикателства на дигиталната трансформация във висшето образование, базирайки

се на опита на Русенския университет „Ангел Кънчев“. Поставени са следните основни изследователски задачи: (1) да се представи опитът на факултет „Бизнес и мениджмънт“ за обучение в дистанционна форма; (2) да се извърши сравнителен анализ на мнението на студентите от ФБМ, като своеобразно продължение на проучването от 2021 г., чиито резултати са представени в научната сесия за студенти, докторанти и млади учени (Bonev & Boneva 2021).

2. Опитът на факултет „Бизнес и мениджмънт“ за дистанционно обучение

*„Ако виждах по-далеч от другите,
то е, защото стоях на раменете на гиганти.“*

Исак Нютон

Опитът на факултет „Бизнес и мениджмънт“ за обучение в дистанционна форма стъпва върху основите на Центъра за иновационни образователни технологии, който функционира от 2002 г. в Русенския университет, изгражда се със съдействието на Центъра за дистанционно обучение, създаден три години по-късно, и се развива с помощта на споделения от колеги опит (Smrikarov & Vasileva 2002; Ivanova & Smrikarov 2005; Stoykova, Ivanova & Smrikarov 2012; Stoykova, Smrikarov, Ivanova & Georgieva 2013).

Обучението в дистанционна форма се осъществява по четири акредитирани специалности благодарение на получените високи оценки за институционалната акредитация и програмната акредитация на професионалните направления 3.7 „Администрация и управление“, 3.8 „Икономика“, които са постигнати с усилията на екипи от ФБМ чрез дългогодишна подготовка на учебни програми, електронни обучителни ресурси, документация.

Първата специалност е „Бизнес администрация“, ОКС „Магистър“, професионално направление „Администрация и управление“ с прием от учебната 2014/2015 година.

Другите три специалности в ОКС „Бакалавър“ са: (1) „Бизнес мениджмънт“ (професионално направление „Администрация и управление“), в която се обучават студенти от 2015 г. и вече има три дипломирани випуска; (2) „Дигитален мениджмънт и иновации“ (професионално направление „Администрация и управление“); (3) „Икономика“ (професионално направление „Икономика“).

Учебният процес в последните две специалности се провежда от академичната 2020/2021 година и тече прием на четвъртия випуск.

Предварителната подготовка на уеб базираните курсове се оказва благоприятна предпоставка през месец март 2020 г. за принудително, но бързо и безпроблемно преминаване към обучение в електронна среда за всички студенти от ФБМ и успешно справяне на преподавателите с неочакваното предизвикателство, както става ясно от следващия анализ.

3. Сравнителен анализ на студентското мнение

Сравнителният анализ на мнението на студентите от факултет „Бизнес и мениджмънт“ при Русенския университет „Ангел Кънчев“ е извършен чрез специално разработена методика.

Обект на изследване са студенти от ФБМ, обучаващи се в различни специалности, курсове и форми.

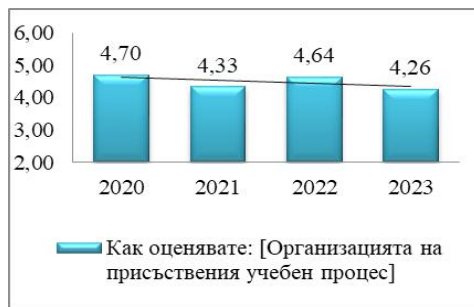
Предметът на изследване обхваща: (1) удовлетвореността на студентите; (2) студентските дейности, проблеми и перспективи.

Първичните данни са получени от ежегодни проучвания на мнението на студентите, извършвани чрез анонимни електронни формуляри по инициатива на студента, членуващ във Факултетния съвет на ФБМ, който всеки летен семестър представя обобщени резултати пред останалите негови членове. Обобщените резултати са онагледени в табл. 1 и фиг. 1 – 8.

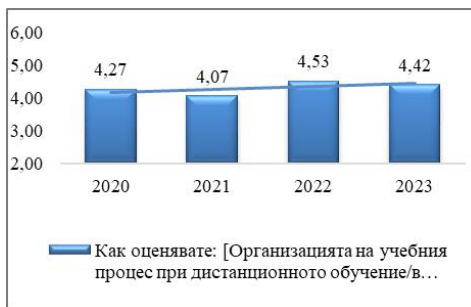
Таблица 1. Обща информация за проучването

Години	2020	2021	2022	2023
Период на анкетиране	01.06 – 12.06.	27.04 – 08.05.	20.04 – 02.05.	21.03 – 05.04.
Брой респонденти от ФБМ	60	60	59	65
Брой затворени въпроси	11	12	13	12
Брой отворени въпроси	3	4	4	4

Сравнителният анализ обхваща студентското мнение, изразено през 2020, 2021, 2022 и 2023 г. по отношение на предизвикателствата на дигиталната трансформация във висшето образование, които се появяват във ФБМ на Русенския университет.

Фигура 1. Оценка за организацията на присъствения учебен процес

Фигура 2. Оценка за организацията на учебния процес при дистанционното обучение / в електронна среда

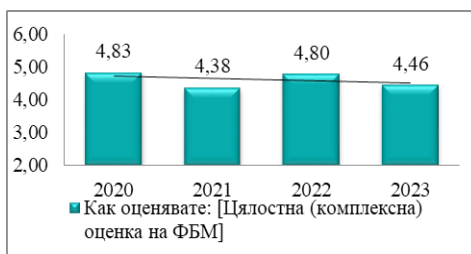
Фигура 3. Оценка за организацията и протичането на онлайн изпитите

Фигура 4. Оценка за събитията, организирани от ФБМ

Фигура 5. Оценка за учебния план на специалността

Фигура 6. Комплексна оценка за дейността на ФБМ

година	2021	2022	2023
повишаване на качеството	28	22	19
без промяна	19	21	39
понижаване на качеството	9	7	4
не бях студент	4	9	3
общо	60	59	65
SUMPRODUCT	262	230	278
оценки по 4-степенна скала (0, 2, 4, 6)	4,37	3,90	4,28

Фигура 7. Оценка за общото впечатление на студентите относно организацията на учебния процес и изпитните сесии през настоящата спрямо предходната учебна година (в абсолютни стойности)

Добрите оценки за общото впечатление на студентите относно организацията на учебния процес (фиг. 7) са сходни с оценките от фиг. 1 – 6. Намалява-

щата тенденция за броя респонденти, отчитащи „повишаване на качеството“, и фактът, че през последната изследвана година най-голям дял (60%) заема отговорите „без промяна“, означава, че оценката клони към оптималната стойност на качество за образователната услуга, постигнато с минимални разходи, т.е. не е възможно качеството да се повишава с текущите средства и вложени усилия.

година	2022	2023
изцяло положително	13	17
по-скоро положително	16	13
без промяна	7	11
по-скоро ме затруднява	11	13
затруднява ме	8	8
друго - още се обучавам онлайн	4	2
друго - не съм се обучавал онлайн	0	1
общо	59	65
SUMPRODUCT	235	266
средни оценки по 6-степенна скала (0, 2, 3, 4, 5, 6)	3,98	4,09

Фигура 8. Оценка за връщането към „присъствено“ обучение (в абсолютни стойности)

Връщането към присъствено обучение се отразява положително за почти половината от анкетиранияте студенти (49% – 2022 и 46% – 2023), а около 1/3 (по 32%) изпитват затруднения от това.

Предложенията за подобрения, изразени от респондентите в свободен текст, се отнасят до увеличаване на практически и избираеми дисциплини, оптимизиране на учебния разпис. Преобладаващата част от студентите имат очаквания за положителни перспективи и реализация.

4. Заключение

Обосновано е, че оценката за общото впечатление на студентите относно организацията на учебния процес във ФБМ клони към оптималната стойност на качество с минимални разходи.

Установено е, че част от анкетиранияте не познават базови академични понятия, въпреки добрата практика в Русенския университет за разпространение на „Наръчник на първокурсника“ и помощта, която оказват груповите отговорници от академичния състав.

Аргументирано е, че ключовите предизвикателства на дигиталната трансформация във висшето образование и в частност във факултет „Бизнес и мениджмънт“ на Русенския университет „Ангел Кънчев“ се дължат на човешки, а не на технически или други фактори.

Сравнителният анализ би могъл да се задълбочи по специалности, като се проследи изменението през годините на мнението на студентите от една специалност.

Благодарности. Разработката е част от резултатите на проект 23-БМ-01 „Изследване на възможностите за преход към зелена и кръгова икономика“, финансиран от Фонд „Научни изследвания“ на Русенския университет „Ангел Кънчев“.

Авторите изказват благодарност на Кристиян Бонев – студент в специалност „Индустриален мениджмънт“, член на Факултетния съвет на ФБМ, който събра първичните данни за мнението на студентите.

ЛИТЕРАТУРА

- БОНЕВА М., НЕДЯЛКОВ, А., ПЕТКОВ, А., 2016. Дистанционното обучение в професионално направление „Администрация и управление“ – стъпки напред. В: *Сборник трудове от VIII Международна научна конференция „Е-управление и Е-комуникации“*, с. 157 – 168. София: Технически университет – София. ISSN 2534-8523.
- БОНЕВ, К.; БОНЕВА, М., 2021. Изследване удовлетвореността на студентите от е-обучение във факултет „Бизнес и мениджмънт“. *Научни трудове „Студенти, докторанти и млади учени“*, том 60, серия 5.3. Икономика и мениджмънт, Русе, Русенски университет „Ангел Кънчев“, с. 69-76, ISSN 2603-4123 (on-line).
- НЕДЯЛКОВ, А.; БОНЕВА, М., 2015 Изследване на готовността за дистанционно обучение в професионално направление „Администрация и управление“ на Русенския университет. В: *Сборник трудове от VII международна научна конференция „Е-управление“ 13 – 14 юни 2015*, Созопол, Технически университет – София, стр. 157 – 168, ISSN 1313-8774.
- СМРИКАРОВ, А.; ВАСИЛЕВА, А., 2002. Инициативата „Електронно обучение“ на Европейската комисия. *Автоматика и информатика*, бр. 2, стр. 52 – 53. ISSN 0861-7562.
- СТОЙКОВА, В.; ИВАНОВА, А.; СМРИКАРОВ, А., 2012. Добри практики при е-обучение на студентите от дигиталното поколение. *Научни трудове на Русенския университет*, том 51, серия 3.2, стр. 149 – 154, ISSN 1311-3321.

СТОЙКОВА, В.; СМРИКАРОВ, А.; ИВАНОВА, А.; ГЕОРГИЕВА, К., 2013. Адаптиране на системата на висшето образование към студентите от дигиталното поколение. *Сборник научни трудове на международна научна конференция „Техника, технологии и образование“ ICTTE' 2013*, стр. 523 – 532, ISSN 1314-9474.

Acknowledgments

The article is part of the results of project 23-BM-01 “Investigation of the possibilities of transition to green and circular economy”, financed by the “Scientific Research” Fund.

REFERENCES

- BONEV, K.; BONEVA, M., 2021. Izsledvane udovletvorenostta na studentite ot e-obuchenie vav Fakultet „Biznes i menidzhmant“. *Nauchni trudove „Studenti, doktoranti i mladi ucheni“*, Tom 60, seriya 5.3. Ikonomika i menidzhmant, Ruse, Rusenski universitet “Angel Kanchev”, pp. 69 – 76, ISSN 2603-4123 (on-line).
- BONEVA, M.; NEDYALKOV, A.; PETKOV, A.; 2016. Distantсионното obuchenie v profesionalno napravlenie „Administratsiya i upravlenie“ – stapki napred. *V: Sbornik trudove ot VIII Mezhdunarodna nauchna konferentsiya „E-upravlenie i E-komunikatsii“*, Sofia, Tehnicheski universitet – Sofia, pp. 157 – 168. ISSN 2534-8523.
- IVANOVA, G.; SMRIKAROV, A., 2005. Methodology for design of virtual learning environments – virtual universities. *CC-AI The Journal for the Integrated Study of Artificial Intelligence, Cognitive Science and Applied Epistemology*, vol.22, no.1, pp. 5 – 11, ISSN 0773-4182.
- NEDYALKOV, A.; BONEVA, M., 2015 Izsledvane na gotovnostta za distantсионно obuchenie v profesionalno napravlenie „Administratsiya i upravlenie“ na Rusenskiya universitet. In: *Sbornik trudove ot VII mezhdunarodna nauchna konferentsiya „E-upravlenie“ 13 – 14 yuni 2015*, Sozopol, Tehnicheski universitet – Sofia, pp. 157 – 168. ISSN 1313-8774.
- SMRIKAROV, A.; VASILEVA, A., 2002. Initsiativata “Elektronno obuchenie” na Evropeyskata komisiya. *Avtomatika i informatika*, br. 2, pp. 52 – 53. ISSN 0861-7562.
- СТОЙКОВА, В.; ИВАНОВА, А.; СМРИКАРОВ, А., 2012. Dobri praktiki pri e-obuchenie na studentite ot digitalното pokolenie. *Nauchni trudove na Rusenskiya universitet*, tom 51, seriya 3.2, pp. 149 – 154. ISSN 1311-3321.
- СТОЙКОВА, В.; СМРИКАРОВ, А.; ИВАНОВА, А.; ГЕОРГИЕВА, К., 2013. Адаптиране на системата на висшето образование kam studentite

ot digitalното pokolenie. *Sbornik nauchni trudove na Mezhdunarodna nauchna konferentsiya „Tehnika, tehnologii i obrazovanie“ ICTTE' 2013*, pp. 523 – 532. ISSN 1314-9474.

CHALLENGES OF DIGITAL TRANSFORMATION IN EDUCATION: A COMPARATIVE ANALYSIS OF STUDENTS' OPINION

Abstract. The objective of this paper is to identify the key challenges of digital transformation in higher education, based on the practice of the University of Ruse “Angel Kanchev”. The issues are to present the experience of the Faculty of Business and Management (FBM) in distance learning and conduct a comparative analysis of students' opinions. Overall, the students perceive the educational process organization in the Faculty as striving for optimal quality at minimal costs. However, it is observed that some respondents are not familiar with basic academic terms, despite the University of Ruse's efforts in providing resources such as “First-year Students Guide” and support from the academic staff. The identified key challenges of digital transformation in higher education, particularly within the Faculty of Business and Management at the University of Ruse, are primarily due to human factors rather than technical, technological, or other ones.

Keywords: digital transformation; higher education; students' opinion

✉ **Dr. Miroslava Boneva, Assist. Prof.**

Web of Science ResearcherID: CHU-7868-2022

Dr. Anton Nedyalkov, Assoc. Prof.

ORCID iD: 0000-0002-0267-5533

Web of Science ResearcherID: I-4438-2012

Prof. Milena Kirova, DSc.

ORCID iD: 0000-0001-7988-6673

Web of Science ResearcherID: CYA-2478-2022

“Angel Kanchev” University of Ruse

8, Studentska St.

7017 Ruse, Bulgaria

E-mail: mboneva@uni-ruse.bg

E-mail: anedyalkov@uni-ruse.bg

E-mail: mkirova@uni-ruse.bg